

سیدعلی آل داود و سیدصادق سجادی، دهه شصت

مروری بر سال‌های شاگردی نزد «عباس زریاب خویی» در مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

حافظه زبان زد

سیدعلی آل داود

عضو شورای علمی دانشنامه حقوق و عضو شورای عالی علمی مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

داشت، در نثر نیز همین‌گونه بود. گاهی اوقات ما مطلبی را مثلاً از کتاب «جامع‌التواریخ» رشیدی می‌گفتیم و شاهد بودیم که او باقی متن را می‌خواند یا این‌که «تاریخ سیستان» یا «جهان‌گشای جوینی» را نیز حفظ بود. شگفت‌ترین موضوعی که من دیدم، روزی مرحوم دکتر سیدجعفر سجادی آمده بود و چند نفر دیگر هم بودند. او از منظومه‌ای سخن گفت که شاعری تبریزی در عصر مشروطه و در مدح مشروطه به عربی سروده بود. آقای سجادی یک مصرع از آن را به یاد داشت؛ آن را خواند و از دکتر زریاب نام شاعر را جویا شد. ایشان آن مثنوی بلند عربی را که شاعرش نیز فردی گمنام بود، به‌طور کامل خواند.

مجموعه هم افرادی همچون دکتر محمدعلی موحد نیز گهگاه می‌آمد و ساعاتی با ایشان بود. برای مثال دکتر شرف‌الدین خراسانی خود را مکلف می‌دانست که سه‌شنبه بیاید و ساعاتی را با آقای زریاب بگذرانند. تا زمانی که ایشان حضور داشت، اکثر مقالات را من و دکتر سجادی ویرایش می‌کردیم و ایشان نیز می‌خندید و می‌گفت «خب از هیچ ندارد احمد» و امضا می‌کرد. ایشان در جایگاه مدیر بخش تاریخ به ما اعتماد داشت که در امر ویرایش کوتاهی نمی‌کنیم. این روند تا اواخر سال ۱۳۷۳ برقرار بود یعنی تا زمانی که آقای زریاب بیمار شد. ایشان حافظه‌ای زبان‌زد داشت؛ غیر از شعر که همواره ابیات زیاد فارسی و عربی را در حافظه

نیست یک خاطره هم بگویم؛ خدمتگزاری داشتیم که مسئول آبدارخانه بود. او اخلاق عجیبی داشت. با هیچ‌کس سلام و احوال‌پرسی نمی‌کرد و حتی استادان و پژوهشگران را تحویل نمی‌گرفت مگر دکتر زریاب! به قسمی که وقتی ایشان را می‌دید سلامی بلند می‌کرد. ما می‌گفتیم تفاوت آقای زریاب با بقیه چیست؟ می‌گفت آقای زریاب خیلی فرق می‌کند!

زریاب برای همه جاذبه داشت و سه‌شنبه صبح‌ها که می‌آمد، آقایان فتح‌الله مجتبیایی، کیکاووس جهان‌داری، ایرج افشار، سیدجعفر سجادی، غلام‌حسین ابراهیمی‌دینانی، جلال خسروشاهی و بقیه، همه معمولاً نزد او می‌آمدند. از بیرون

اولی که آمد یعنی تا دو سه سال اول، دکتر عباس زریاب خویی هفته‌ای سه‌روز، بعد از ظهرهای روزهای زوج می‌آمد؛ بعد از ظهرها خیلی شلوغ نبود و ایشان خیلی بهتر می‌توانست کار کند. دکتر زریاب تمام مقالاتی را که ویرایش مقدماتی می‌کردیم، مجدداً ویرایش می‌کرد. بعداً که سلامتی خود را اندکی از دست داده بود، هفته‌ای یک روز یعنی سه‌شنبه صبح‌ها در مرکز حضور می‌یافت.

صبح‌ها دائرة المعارف شلوغ‌تر بود و سه‌شنبه‌ها که دکتر زریاب می‌آمد، تمام استادان و پژوهشگران مشتاق بودند نزد ایشان بیایند زیرا علاوه بر دانش وسیع، اخلاق بسیار خوبی داشت و نسبت به همه، حتی کارمندان خوش‌استقبال بود. در اینجا بد

چندسپری در یاد سال‌های همکاری با مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی هم‌نشینی شیرین با فرزندان و بزرگان

حسن رضائی باغبیدی

مدیر پیشین بخش ایران‌شناسی و زبان‌شناسی و عضو شورای عالی علمی مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

همکاری من با مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی از سال ۱۳۷۸ با مدیریت بخش ایران‌شناسی آغاز شد. در سال ۱۳۸۰ افتخار عضویت در شورای عالی علمی نصیب شد و در سال ۱۳۸۱ مدیریت بخش زبان‌شناسی نیز بر عهده من نهاده شد. اما اکنون چند سالی است که دور از وطن هستم، اما همچنان افتخار همکاری با مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی را دارم و هرگز خاطرات دوران حضور خود را در آن مرکز فراموش نخواهم کرد. خاطرات شیرین هم‌نشینی با فرزندان و بزرگان رشته‌های مختلف، همکاری با پژوهشگران جوان و سخت‌کوش، و حضور در جمع کارکنان شایسته و وظیفه‌شناس. محیط آرام و دل‌نشین کتابخانه عظیم مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، گنجینه‌های ارزشمند این کتابخانه، مخصوصاً مجموعه‌های اهدایی بزرگان علم و ادب، بخش دیگری از خاطرات فراموش‌نشدنی من است. خاطرات تلخ فقط زمانی بود که بزرگانی از میان ما پر می‌کشیدند که سوگ هر یک یادآور «از شمار دو چشم یک تن کم / وز شمار خرد هزاران بیش» است.

اکنون چهل سال از تاسیس مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی می‌گذرد. تاسیس، حفظ و گسترش این مجموعه عظیم، و مهم‌تر از آن موفقیت‌های این مجموعه در جذب بزرگان و فرزندان و خلق آثاری بی‌همتا و فاخر، جز با مدیریت خردمندان و راهنمایی‌های پدران ریاست محترم مرکز، جناب آقای سیدمحمدکاظم موسوی‌بجنوردی، ناممکن بود، انسانی والا، بزرگ‌منش و آینده‌نگر که «ز کیتی به جز نیکنامی نجست».

بیستم مهر ۱۴۰۲ / اوساکا، ژاپن

در شایستگی ترجمه انگلیسی دائرة المعارف بزرگ اسلامی جهان‌بینی جهان‌شمول

فرهاد دوفتری

سروراستار دانشنامه اسلامیکا و عضو شورای عالی علمی مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

دائرة المعارف بزرگ اسلامی از ابتدا سعی بر آن داشته است که به اسلام فقط از دید اعراب و اهل سنت توجه نکند بلکه جهان‌بینی وسیع‌تری را اعمال کرده و اسلام را در تمام مناطقی که این دین پیروانی داشته و با تعابیر متفاوت آن مورد بررسی قرار دهد. همچنین دائرة المعارف بزرگ اسلامی سهم ملل مختلف به‌خصوص ایرانیان را در پیش‌برد تمدن اسلامی مورد شناسایی قرار داده و نیز به‌جای آن‌که تشیع را به حاشیه براند، آن را به یکی از محورهای اصلی اسلام تبدیل کرده است به‌طوری‌که خود تشیع و نیز شاخه‌های مختلف آن را پیوسته مطرح نظر قرار می‌دهد. این برداشت با اصول و روش‌های تحقیقاتی مؤسسه مطالعات اسماعیلی لندن نیز که معتقد به تکثر و تنوع در تعبیر و تفسیر از اسلام است، هم‌سو بوده است. به‌همین خاطر مؤسسه ما همکاری با مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی را به‌عهد گرفت تا ترجمه ویرایش شده و از بعضی جهات خلاصه‌ترشده دائرة المعارف بزرگ اسلامی را به زبان انگلیسی با عنوان Encyclopaedia Islamica با سروراستاری مرحوم ویلفرد مادلونگ و بنده منتشر کند که متأسفانه پس از درگذشت ایشان در اوایل سال ۲۰۲۳، بنده رأساً این مسئولیت را برعهده گرفتم.